

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСТВА В УКРАЇНІ

*Нікончук Н.В. к. с.-г. н., доцент кафедри виноградарства та
плодоовочівництва*

Ткачова Є. С., магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. В Україні виноградарство та виноробство є однією з важливих галузей агропромислового комплексу. На підйомі свого розвитку виноградарська галузь перебувала у 1980 році. Сьогодні ситуація в галузі в порівнянні з 80-ми роками суттєво змінилася. Протягом останніх десятиріч у виноградарстві України відбувся ряд негативних процесів, які призвели до загального скорочення виноградних насаджень [1].

За даними відділу розвитку садівництва, виноградарства та виноробства департаменту землеробства Мінагрополітики на 1 січня 2016 року площа виноградних насаджень в Україні склала 48,7 тис. га, тоді як за даними Виноградного кадастру Української ССР, 1980 р. станом на 1.09.80 р. площа виноградних насаджень разом по Україні складала 84,6 тис. га [2].

Мета цієї роботи – розглянути сучасний стан виноградарства в Україні, визначити позитивні і негативні сторони його розвитку та функціонування. Запропонувати можливі шляхи для вирішення проблем галузі.

Огляд останніх досліджень. За даними Національного Наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова», площі виноградників зменшилися майже втричі. Зменшився обсяг закладання молодих виноградних насаджень, що не компенсують площ які вибувають із господарського обігу. Зменшення обсягів виробництва саджанців стійких до збудників хвороб, розповсюдження посередніх сортів, висока зрідженість – це все спричинило зменшення виробництва винограду та занепад галузі, що

нині знаходиться у кризовому стані. За площами виноградників Україна посідала в колишньому СРСР третє місце, а за виробництвом вина — друге місце. В Україні найбільші площі виноградних насаджень були у 1971 р. (188 тис. гектарів). За цим показником Україна посідала четверте місце серед колишніх радянських республік.

На сьогодні в Україні якісну продукцію виноградарства отримують з 40 тис. га виноградників. У порівнянні з 1,1 млн. га в Іспанії, 840 тис. га - у Франції, 810 тис. га. – в Італії обсяги незначні [3].

Формулювання завдання дослідження. Одна з основних причин теперішнього критичного стану виноградарства є те, що галузь втратила істотні обсяги державної підтримки за рахунок збору на розвиток виноградарства, садівництва й хмільництва. Як наслідок, обсяг продукції виноградних розсадників в Україні зменшився. Тому в країні відсутня практика районування сортів. Також слід зазначити, що потенціал урожайності основних сортів винограду на півдні України використовується на 25 – 40% у порівнянні з потенційно можливою (потенціал деяких сортів може досягати 250 – 350 ц/га). Виноградники на півдні України страждають від посухи і лише 20% загальної площі насаджень є зрошуваними [3]. Тому необхідно уточнити загальні площі виноградників на перспективу, змінити практику проектування закладання нових виноградників, враховуючи кліматичні, екологічні чинники. Впроваджувати використання комп'ютерних та інноваційних технологій, формувати зони виробництва виноробної продукції з залучанням фахівців провідних науково-дослідних установ.

Викладення основного матеріалу. Україна має сприятливі умови для вирощування як європейських, так і автохтонних сортів винограду, яких ніде в світі більше немає. Особливо це стосується південних регіонів України, куди відносяться такі області, як Миколаївська, Херсонська та Одеська. Серед основних виноградарських регіонів найбільшу питому вагу виноградників у структурі сільськогосподарських угідь має Одеська область – 38,95 тис. га, що становить 42,8%, в Миколаївській області – 5,97 тис. га,

що становить 16,6%, а в Херсонській – 6,07 тис. га, що складає 22,8% від загальної по Україні [1]. Але врожайність виноградних насаджень утрічі нижча, ніж та, яку може забезпечувати родючість ґрунту та потенційні можливості рослин. Імпорнтні саджанці, які держава або підприємець купують на закладання площ виноградних насаджень, не забезпечують створення продуктивних виноградників, так як вони не є адаптованими до місцевих умов, а також сприяють поширенню нових захворювань. Ця проблема виникла тому, що майже цілком зруйнована мережа виноградних розсадників: з 67 розсадників у 1981 році на даний момент працюють лише 10. Площі закладання виноградних насаджень в Україні у 2013 - 2014 році були на рівні 300 та 200 га відповідно. Якщо виноградні розсадники України в 2014 р ще виробляли принаймні 4,5 млн. шт. щеплених виноградних саджанців, то у 2015 році їх продукція складала 1 млн. шт. [4].

Також на розвиток виноградарства негативно впливають кліматичні катаклізми в регіонах України. Вересень 2015 року видався екстремально жарким і сухим. Температура повітря вдень сягала +30°C і більше, ночі були також теплими. Дуже тепла погода у більшості регіонів зберігалася і в першій декаді жовтня. Тому вегетація рослин, яка зазвичай у вересні практично завершується, тривала. Верхівки пагонів на багатьох кущах були загнуті так само, як у період їх активного росту в першій половині літа, проростали навіть верхівкові бруньки, особливо після карбування. Але до середини першої декади жовтня температура повітря почала стрімко падати. У центральних і північних районах південних областей з 6 по 8 жовтня відбулося різке падіння температури повітря з +28-30°C до 4-11°C. У низинах, по балках зниження температури повітря 10-11 жовтня у ранкові години доходило до 11°C. Таке різке похолодання призвело до повної загибелі листків, не визрілих пагонів і ще неприбраного врожаю. На жаль, втрати на виноградниках цим не обмежилися. На пошкоджених кущах практично повністю загинули центральні бруньки у вічках, а у багатьох рослин і заміщуючі бруньки навіть на добре визрілій лозі. Різкі коливання

погоди виявилися сприятливими для розвитку багатьох грибкових захворювань [5]. З кожним роком умови вирощування якісної виноградної продукції все більше ускладнюються.

Для покращення стану в галузі виноградарства потрібно закладати нові насадження винятково кращими клонами сортів, адаптованих до місцевих умов, що пройшли випробування в конкретному регіоні. На думку вчених, для цього необхідно закладати спеціальні базові маточники в умовах краплинного та комбінованого зрошення, а також впровадити прогресивні засоби зберігання чубуків і саджанців, режими стратифікації щеп, широко використовувати біологічні добавки та полімерні матеріали під час вирощування саджанців у шкільці [6]. Доцільно систематично проводити агроекологічний моніторинг середовища та впроваджувати в практику зональні адаптивні технології. Успішне конкурування на міжнародному ринку може забезпечити вирощування екологічно чистої продукції, що в наш час є дуже актуальним. Так, у США та Західній Європі органічні продукти сьогодні займають відповідну ринкову нішу і характеризуються щорічним приростом на рівні 10 – 12%, навіть за умови, що їх вартість у середньому на 40-50% вища ніж традиційна [7].

Висновки. Для вирішення основних проблем галузі виноградарства потрібно:

1. Підвищити продуктивність виноградників шляхом зменшення високої частки старих та зріджених виноградних насаджень.
2. Відновити селекційну роботу, що призведе до закладання насаджень високих селекційних категорій, відповідності сортового складу виноградних насаджень вимогам та потребам виноробства та споживачів. Завдяки цьому відновиться система розсадників саджанців винограду.
3. Підвищити техніко - технологічний рівень виробництва, за рахунок чого зменшиться витрати ручної праці, і як наслідок, знизиться собівартість вітчизняного винограду та виноробної продукції.

4. Розробити методологію оптимізації розміщення виноградників на основі критеріїв оцінки екологічних факторів в умовах зміни клімату.
5. Сприяти отриманню сортів нового покоління з генетично обумовленим рівнем пластичності та проведення клонової селекції на основі алохтонних та автохтонних сортів.
6. Відновити державну підтримку виноградарства, що забезпечить розвиток виноградної галузі та її конкурентоспроможність.

Література:

1. Посібник українського хлібороба: наук.-практ. щорічник / Укр. акад. аграрн. політики, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. – К.: [б. в.], 2011.

2. Виноградний Кадастр України /Мінагрополітики УААН, Центр родючості - К.: 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurovine.com.ua/tmp/kadastr/index.php>.

3. Ємцев В.І., Ємцева І.В. Ключові проблеми розвитку конкурентоспроможності виноградарства в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015/16-vipusk-8-listopad-2015-r/1411-emtsev-v-i-emtseva-i-v-klyuchovi-problemi-rozvitku-konkurentospromozhnosti-vinogradarstva-v-ukrajini>

4. Куди рухається українське виноградарство / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoindustria.com.ua/kudi-ruhayetsya-ukrayinske-vinogradarstvo/>

5. Неприятные сюрпризы виноградного сезона 2016 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoindustria.com.ua/syurprizyi-vinogradnogo-sezona-2016-goda/>

6. Прокопчук С.В., Жуйков Г.Є. Сучасний стан та проблеми розвитку виноградарства в Україні при вступі в СОТ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Biznes/2009_1/2009/01/090105.pdf

7. Де можна купити і скільки коштують органічні продукти в Україні? -
[Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://life.pravda.com.ua/person/2008/12/10/11160>.